

УДК 631.3:006.88(083.74):001.8

Кравчук В.І. директор, д-р техн. наук, проф., чл.-кор. НААН, Погорілий В., заступник директора, Лисак Л., старший науковий співробітник, Козярук Л., завідувач сектора (УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого)

Зміна структури випробувань сільськогосподарських машин і оцінювання їхньої безпечності та ергономічності відповідно до Технічного регламенту безпеки машин

У статті наведено інформацію про зміни кількості та структури проведених випробувань в УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого за останні п'ять років.

Проаналізовано Перелік національних стандартів, ідентичних гармонізованим європейським стандартам, відповідність яким надає презумпцію відповідності машин вимогам Технічного регламенту безпеки машин, та складено перелік стандартів за групами сільськогосподарських машин.

Сформовано рекомендації щодо застосування нормативних документів для об'єктивного оцінювання безпечності та ергономічності конструкції технічного засобу для АПК на виконання вимог Технічного регламенту безпеки машин.

Ключові слова: сільськогосподарські машини, безпека, оцінка відповідності, технічний регламент, стандарти.

Вступ. Розширення торгових відносин, їх глобалізація є одним з базових напрямків розвитку світової економіки. Вільний економічний простір, в межах якого здійснюється обіг та переміщення товарів, послуг, капіталу і труд людей, служить основою процвітання країн, які об'єднуються в економічні союзи. Приміром у Європейському Союзі розроблені і запроваджені ефективні інструменти усунення бар'єрів на шляху вільного переміщення товарів і продукції. Серед них чільне місце займають директиви ЄС, зокрема Нового та Глобального підходу, які обмежують адміністративне втручання в господарську діяльність виробників, створюючи сприятливі умови суб'єктам господарювання з виконання ними своїх зобов'язань перед споживачами стосовно забезпечення встановленого рівня захисту життя та здоров'я людей, тварин, рослин, національної безпеки, охорони довкілля та природних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У рамках виконання заходів щодо впровадження в Україні технічного законодавства, гармонізованого до технічного законодавства ЄС та СОТ, Постановою КМУ від 30 січня 2013 р. № 62 затверджено Технічний регламент безпеки машин [1]. Дія Технічного регламенту з безпеки машин поширюється і на сільськогосподарські машини та устаткування (окрім тракторів та причепів).

Процедури підтвердження відповідності сільськогосподарських машин вимогам Технічного регламенту безпеки машин принципово відрізняються від процедур сертифікації і базуються на більш досконалих гармонізованих стандартах.

У гармонізованих стандартах, використання яких є добровільне, основна увага приділяється можливим

видам небезпек, які вимагають від конструктора чи виробника спеціальних заходів для унеможливлення чи зменшення таких небезпек, і не міститься вимог до конкретних конструкційних рішень як в національних та міждержавних стандартах, які використовувались в обов'язковій сертифікації в системі УкрСЕПРО.

Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 10.11.2016 р. № 1885 затверджено Перелік національних стандартів, ідентичних гармонізованим європейським стандартам, використання яких у виробництві машин забезпечує презумпцію відповідності машин вимогам Технічного регламенту безпеки машин [2]. Цей перелік включає 769 національних стандартів, з яких лише деяка частина має відношення до безпеки сільськогосподарських машин та обладнання.

Постановка завдання. Вибір, класифікація та аналізування сфери застосування національних стандартів, які встановлюють вимоги до технічних засобів для АПК України. Розроблення рекомендацій щодо застосування зазначених стандартів для відповідних груп машин за їхнім призначенням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінювання відповідності сільськогосподарської техніки випробуваннями є одним з обов'язкових етапів створення та виробництва безпечних машин для механізації сільськогосподарського виробництва. Організацію проведення таких робіт відповідно до положень Закону України Про технічні регламенти та оцінку відповідності 338 та Технічного регламенту безпеки машин покладено на виробника продукції, а випробування слід проводити виключно в акредитованих Національним агентством з акредитації України (НААУ) випробувальних лабораторіях чи центрах,

© Кравчук В., Погорілий В., Лисак Л., Козярук Л. 2017

сфера діяльності яких поширюється на означені види машин та обладнання.

Скасування обов'язкової сертифікації та перехід на використання технічних регламентів є складовою реформи системи технічного регулювання. Головна мета реформи – перехід від пострадянської системи стандартизації, заснованої на обтяжливих ГОСТах і обов'язковій сертифікації, на сучасну європейську систему, побудовану на відповідності технічним регламентам та відповідальності виробника за безпечність його виробленої продукції на всіх життєвих циклах і встановлення правил її безпечного використання в умовах зменшення функцій контролю з боку державних органів.

Державну наукову установу «Український науково-дослідний інститут прогнозування та випробування техніки і технологій для сільськогосподарського виробництва ім. Л. Погорілого» (УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого) визначено головною науковою установою Міністерства аграрної політики та продовольства України з питань прогнозування та випробування машин і технологій, а також трансформації технічного регулювання з урахуванням світових тенденцій, що є базою техніко-технологічної модернізації АПК[4]. Також у складі інституту функціонує акредитований випробувальний центр (атестат акредитації № 2Н3444) з оцінки відповідності тракторів, машин сільськогосподарських для рослинництва, тваринництва, птахівництва і кормовиробництва, а також засобів механізації, автоматизації, інтелектуалізації, інженерного забезпечення для агропромислового комплексу

Таблиця 1 – Динаміка зміни кількості та структури випробувань за 2011 – 2016 рр.

Види випробувань	Кількість випробувань шт. (2011-2013)	Середня річна к-сть	Кількість випробувань шт. (2014-2016)	Середня річна к-сть
Державні випробування в законодавчо регульованій сфері				
Приймальні випробування з метою включення до Державного реєстру	398	133	346	115
Згідно з рішенням органу сертифікації	2166	722	971	324
Згідно з рішенням відділу реєстрації	680	227	312	104
Для надання органу затвердження типу	Не проводили		84 (в 2016 р.)	
З метою декларування відповідності ТР безпеки машин	101 (за 2 роки)	51	177	59
Оцінка відповідності європейським Директивам	Не проводили		14 (за 2 роки)	7
На замовлення виробників техніки (постановка нової техніки на виробництво та контроль якості)				
Приймальні періодичні, контрольні, кваліфікаційні, типові, попередні, тощо	477	159	284	95
Нові види на замовлення виробників та споживачів техніки				
Випробування з метою достовірного висвітлення споживчих характеристик с.-г. техніки (визначальні, функційні, фокустести, нормальні на безпечність конструкції)	23 (за 2 роки)	12	84 (за 2 роки)	42
Всього:	3845	1304	2272	830

Відповідно до змін у підходах технічного регулювання допуску сільськогосподарської техніки на ринок та його євроінтеграційного напрямку суттєво змінилася структура видів випробувань, які проводяться УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого (табл. 1.). Поступово скорочуються кількість повномасштабних (приймальні, періодичні, контрольні, тощо) випробувань сільськогосподарської техніки. Зі скасуванням обов'язкової сертифікації сільськогосподарської техніки [5] значно скоротились сертифікаційні випробування згідно з рішеннями органу сертифікації.

Натомість збільшились випробування на відповідність Технічному регламенту безпеки машин та Технічному регламенту затвердження типу, які становлять 275 випробувань за останні два роки. Всього за останні 5 років УкрНДІПВТ ім. Л. Погорілого провів випробування за різними робочими програмами 5149-ти зразків технічних засобів, а на частку випробувань у законодавчо регульованій сфері, як і раніше, припадає значна частина робіт інституту та центру випробувань і загалом вона складає 4505 одиниць, що становить біля 87 % від загальних обсягів випробувальної діяльності.

Значні зміни на законодавчому рівні в підходах технічного регулювання допуску продукції на ринок в Україні, динаміка зміни структури видів випробувань відповідним чином потребують приведення у відповідність до законодавчих вимог програм та методик проведення випробувальних робіт, модернізації та удосконалення самих процедур та оформлення результатів. І особливо це важливо з точки зору оцінки відпо-

відності сільськогосподарських машин щодо забезпечення захисту життя, здоров'я людини, захисту тварин, рослин, а також майна та охорони навколишнього природного середовища.

Сільськогосподарська техніка є об'єктом регулювання двох базових технічних регламентів:

– Технічного регламенту затвердження типу сільськогосподарських та лісогосподарських тракторів, їхніх причепів і змінних причіпних машин, систем, складових частин та окремих технічних вузлів 368. Дія цього Технічного регламенту поширюється на сільськогосподарські та лісогосподарські трактори, їх причепи і змінні причіпні машини, конструкційна (проектна) швидкість яких становить не менш як 6 кілометрів на годину (обов'язковий до застосування з 01.01.2016 р.);

Продовження статті в наступному номері....